

MARIA DOMBROWICZ

WSP w Bydgoszczy

MIEJSCE REKREACJI W DYDAKTYCE OCHRONY ŚRODOWISKA

Rekreacja jako jedna z ważnych potrzeb społecznych, realizowanych na drodze konsumpcji indywidualnej i zbiorowej wiąże się, oprócz wielu uwarunkowań natury społeczno-gospodarczej, również i z warunkami życia człowieka w środowisku przyrodniczym.

Dla wielu środowisk społecznych jest ona akceptowanym sposobem spędzania czasu wolnego. Różnorodność podejmowanych form wypoczynku powoduje, że niektóre z nich konkretyzują się w przestrzeni tj. w określonych krajobrazach, rozumianych jako fizjonomia panujących zjawisk przyrodniczych i działalności antropogenicznej [1].

Relacja człowiek - przestrzeń, występująca podczas wypoczynku czynnego na wielu zróżnicowanych krajobrazowo terenach wykazuje silne związki z panującymi na tych terenach biotopami i biocenozą. Kompilacja tychże oraz ich jakość wyznaczają warunki dla rekreacji.

Sytuując zjawisko rekreacji w ogólnej pedagogizacji z zakresu ochrony środowiska nie sposób pominąć tych istotnych związków. Potwierdzone są one poprzez liczne badania naukowe kilku znaczących ośrodków naukowych w kraju jak: AWF w Poznaniu, Krakowie i Warszawie SGPiS czy akademie ekonomiczne.

Związki te, jak i ogólnospołeczny wzrost znaczenia rekreacji uznać trzeba za argumenty dające podstawę dla ujęcia tej problematyki w dydaktyce ochrony środowiska - zagadnienia często pomijanego w programach nauczania.

W tego typu dydaktyce, bardziej niż w innych obowiązuje myślenie kategoriami systemowymi, ujmowanie zjawisk z różnych nauk w ich powiązaniu i dążność do rozwiązań kompleksowych. Nauczanie rekreacji w ramach kształcenia z zakresu ochrony środowiska będzie zatem efektywne, jeżeli w swoim programie nawiązywać będzie do problematyki związanej z zoologią, ekologią, chemią środowiska, planowaniem przestrzennym, społeczno-ekonomicznymi podstawami ochrony środowiska.

W takim ujęciu kształt odrębnego programu nauczania rekreacji ujednoczonego w dydaktyce ochrony środowiska stanowić powinny podstawowe zagadnienia dotyczące:

- 1) społeczno-ekonomicznych uwarunkowań rozwoju rekreacji,
- 2) znaczenia środowiska przyrodniczego ze szczególnym uwzględnieniem warunku rozwoju rekreacji,
- 3) społeczno-gospodarczego znaczenia ochrony walorów,
- 4) założeń systemu ochrony obszarów wypoczynkowych,
- 5) zasobów środowiska przyrodniczego, przeznaczonych na cele rekreacji,
- 6) sposobów prawidłowego użytkowania i ochrony tych zasobów,
- 7) kierunków kształtowania środowiska przyrodniczego na cele rekreacji,
- 8) głównych zagrożeń zasobów rekreacyjnych pod wpływem antropopresji,
- 9) prawidłowej organizacji przestrzennej różnych form rekreacji,
- 10) modeli wypoczynku w strukturze czasu wolnego wszystkich grup społecznych.

Uzasadnienie realizacji takiego kształtu programu nauczania rekreacji na tle gruntownej wiedzy o środowisku przyrodniczym wiąże się:

- 1) z koniecznością rozumienia związków rekreacji ze środowiskiem przyrodniczym, co stanowi podstawę dla kształtowania kultury zachowań rekreacyjnych a w dalszej konsekwencji jest jednym z elementów sprzyjającym ochronie środowiska,
- 2) z permanentnym kształtowaniem świadomości społecznej w zakresie potrzeb rekreacji.

Rekreacja, będąc obecnie integralną częścią współczesnych procesów gospodarczych i społecznych, wymaga rzetelnej edukacji i przygotowania poprzez dobrą teorię rekreacji i kształtowanie społeczno-ekologicznej świadomości. Zwężenie problematyki ochrony środowiska do spraw związanych z czystością wód, powietrza, ochrony gleb, flory czy fauny na obecnym etapie rozwoju cywilizacji jest już nie do przyjęcia. Nie podlegającą dyskusji tematykę dotyczącą ochrony i kształtowania zasobów elementarnych środowiska przyrodniczego wiązać trzeba z ważnymi dla człowieka zagadnieniami formowania optymalnych warunków dla rekreacji - podstawę jego bytu w zmieniającym się środowisku.

Środowisko i krajobraz roku "2000" zostały już częściowo zdeterminowane i to w znacznej mierze w niekorzystnej postaci. Niemniej, tak jak w każdym zakresie działania, tak i tu istnieją możliwości rozwiązań. Obok niezmiernie potrzebnych i pilnych akcji w zakresie ratowania zagrożonych degradacją obszarów środowiska przyrodniczego niezbędne jest działanie odrębne. Jest nim edukacja obecnych pedagogów w zakresie ochrony środowiska - wychowawców młodszej generacji XXI wieku. By była ona pełna, uwzględniać musi bliską środowisku przyrodniczemu problematykę rekreacji, jednego z warunków prawidłowego rozwoju społeczeństwa.

LITERATURA

- [1] Bogdanowski J.: Optymalizacja kształtowania krajobrazu w różnych formach przyrodniczych i w różnej antropopresji, *Zeszyty Naukowe Postępów Nauk Rolniczych*. Warszawa PAN 1980
- [2] Braun I.: Kierunki i formy kształtowania środowiska przyrodniczego przez człowieka, W: *Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego*. Warszawa - Kraków PAN 1978
- [3] Rogalewski O.: Turystyka i Krajoznawstwo a ochrona środowiska przyrodniczego, W: *Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego*. Warszawa - Kraków PAN 1978
- [4] Współczesne uwarunkowania rekreacji i turystyki 1987. Materiały z konferencji z okazji X-lecia Wydziału Turystyki i Rekreacji AWF w Krakowie